

Зміст

Від автора	3
------------------	---

Таємниця Михайла Грушевського

Частина I	7
Частина II	169

Спроба Павла Скоропадського

Частина I	283
Частина II	347
Частина III	361
Частина IV	380
Частина V	393
Частина VI	417
Частина VII	439
Частина VIII	448
Частина IX	462
Частина X	467
Частина XI	484
Замість епітафії	509

Крах Симона Петлюри

Частина I	513
Частина II	532

Частина III	554
Частина IV.....	577
Частина V	597
Частина VI.....	615
Частина VII.....	632
Частина VIII	669
Частина IX.....	676
Частина X	683
Частина XI.....	695
Частина XII.....	727
Частина XIII	751
Частина XIV	763
Частина XV	777
Частина XVI	782
Частина XVII	790

Від автора

За 10 років, які минули від випуску першого накладу книжкового серіалу в трьох окремих томах «Проект «Україна»: «Таємниця Михайла Грушевського»; «Спроба Павла Скоропадського»; «Крах Симона Петлюри», багато що змінилося на цьому ґерці.

Побачили світ нові публікації. Захищено нові, часами досить грубезні, дисертації. Проведено численні наукові конференції та музейні виставки. Фахівці дослідили, часами, день за днем, всі перипетії подій, які залізобетонними формулами відлиті у суспільній свідомості.

Формул цих дві.

Перша: «національно-визвольні змагання українського народу 1917—1920/1921 рр.».

Друга: «Українська революція 1917 р.».

За кожною з цих формул — стоси списаних сторінок: збірки документів, дисертації, монографії, мемуари, публікації на численних інтернет-сайтах.

В чому проблема?

Проблема в тому, що кожен з авторів бере до уваги лише ту концепцію, яка відповідає його уявленням про те, що могло бути.

Ще раз досліджують не те, що було в поточній реальності 1917—1920 рр., а те, що, на думку конкретного автора, було. Або могло бути. А те, що його, автора, припущенням не відповідає, просто ігнорується.

Для вашого, читачу, розуміння.

Наразі існує чотири найбільш поширених підходи.

Перший. Сформувався після 1920/1921 рр. тими українськими діячами, які опинилися на еміграції в європейських країнах, США та Канаді. Вони чітко діляться на два непримиренних табори: фан-клуб Симона Петлюри vs прибічники Павла Скоропадського.

Другий. Сформований після встановлення більшовицького режиму на території сучасної України. За ним всі національні рухи та їх лідери на території колишньої Російської імперії або тупо ігнорувалися, або кваліфікуються як «ворожі», «буржуазно-націоналістичні».

Третій. Сформувався після проголошення державної незалежності України. В його основі — численні спроби підтвердити, довести основні ідеологеми прихильників С. Петлюри, ігноруючи оприлюднені документи протодержавницьких формацій: Української Народної Республіки 1917—1918 рр., Української Держави 1918 р., Української Народ-

ної Республіки 1919—1920 рр., а також Західно-Української Народної Республіки 1918—1923 рр.

Саме ці міти рясно заливають до вашого рідного мозку за будь-якої нагоди і впродовж кожного календарного року. Початок цих громадських «літургічних» святкувань та відзначень на державному рівні, які безупинно тривають від 16 січня («бій під Крутами») до 30 листопада (III Універсал УЦР).

Підхід четвертий. Він суто академічний. Десятки сучасних українських дослідників, працюючи над своїми кандидатськими та докторськими дисертаціями, залишаючись на ґрунті об'єктивності та неупередженості, сумлінно виконують свій професійний обов'язок. Пишуть правду.

Їх висновки, в кожному окремому випадку, радикально суперечать вищезначеним формулам, але принципово ігноруються як «патріотичною» громадськістю, так і державними мужами.

Отже, третє за рахунком видання, яке ви тримаєте в руках, відмінне від двох попередніх.

По-перше — це єдиний текст, а не три окремих, як було раніше.

По-друге, воно стилістично відредаговане, «спрошене», рясно проілюстроване. Мапами, портретами згадуваних діячів, будинками, в яких вони працювали, жили, творили. Це таке собі «м'ясо», яке, сподіваюся, дозволить читачеві фізично відчувати свою присутність в якості віртуального спостерігача подій, які вже сотню років детермінують наше з вами буденне, повсякденне життя. Розвиток суспільства. Існування держави.

По-третє, воно є усвідомленою вже спробою «намалювати» таку собі 3D картину — подій, людей, обставин, в яких вони функціонували, творили, марили, гинули. Але і виживали.

Для того аби одужати, людина (так само як і держава, між іншим) має визнати існування хвороби.

А для цього треба погодитися як з анамнезом (*лат.*: Anamnesis, *грец.*: ἀνάμνησις — «спогад», «спомин»; це — основний суб'єктивний метод дослідження хворого, що полягає в отриманні інформації про хворого та його недугу шляхом розпитування). Коректний анамнез — умова встановлення правильного діагнозу. А такий діагноз — запорука одужання і подальшого життя.

Сподіваюся, хоч би COVID-2019 вас в цьому переконав.

Contra spem spero.

Київ, 2020 р.

P. S. Термін «націонал-соціалізм» застосовується в інтерпретації Макса Вебера. Великий мислитель вживав його в значенні «соціалізм, притаманний даній країні». До німецького націонал-соціалізму 20—40х рр. ХХ ст. це ніяк не стосується.

Частина I

Вступні зауваги

Одна, але лише одна із системних проблем сучасних українських держави та суспільства — якісний, глибокий, всеосяжний розрив між

— міфологічними уявленнями про історичний шлях нашої країни і нашого народу, який продовжує отруювати суспільну та індивідуальну свідомість, детермінує розпад і державних інституцій, і політикуму, і суспільства

та

— реальним змістом історичного, культурного, інтелектуального спадку, набутого нашим народом упродовж останньої тисячі років.

Проілюструвати цей стійкий, існуючий на рівні масової та індивідуальної свідомості розрив можна одним простим прикладом. Припустімо, що людина, яка читає ці рядки, — християнин або християнка. Припустімо, що вона навіть відвідує богослужіння, дотримується церковних приписів у повсякденному житті тощо. Але при цьому не має поняття про існування Святого Письма, зміст Старого та Нового Заповітів, не знає суті Христового вчення, місії апостолів, вчення Отців Церкви, не розуміє різниці між католицькою і православною церквами, не знає, хто такі Апостол Петро, Мартин Лютер, Іван-Павло II, Любомир Гузар...

Але саме такі наші сучасні побутові уявлення про власну країну, про народи, які її населяють, про їх походження, історичну долю, внески у цивілізаційний розвиток тощо.

На загал вони, ці уявлення, більш-менш зводяться до наступної схеми: «українці» походять від трипільців, їх хрестив Володимир Святий, який створив першу українську державу — Київську Русь, що її згодом погромили монголи.

Ця держава розпалася на дрібні уламки, окуповані поляками, але їх поборов натхненник та організатор національно-визвольної війни українського народу Богдан Хмельницький.

Попри всі його наміри прокляті московські царі та польські пани окупували Україну і накинули на її український народ московське, православне ярмо, польське, католицьке ярмо, а на додаток ще й австро-угорське.

Народ страждав століттями, але після повалення самодержавства в 1917 р. на хвилі переможних національно-визвольних змагань відновив свою державу, про яку мріяв століттями.

Але московські більшовики окупували Україну, накиннули їй тепер уже своє ярмо і ссали кров українського народу аж до 1991 р., коли український народ, нарешті, проголосив незалежність.

Після цього проголошення, яке ознаменувало собою нову віху в історії українського народу, розпочалися процеси реального зміцнення суверенітету, демократизація суспільного життя, перехід до ринкової економіки і т. д. і т. п. Кожен охочий, а число їх, сказати правду, меншає день у день, може за бажання прочитати про це в будь-якому популярному і не дуже виданні. Написано багато...

Дописалися до того, що занепокоїли чи не найтитулованішого вітчизняного історика. Герой України, академік і віце-президент НАН України, Голова Верховної Ради В. Литвин у липні 2009 р. висловив це занепокоєння в таких словах: *«Те, що нам потрібно пізнавати наше минуле, розчищати замулені джерела історичної правди, не підлягає сумніву. Але не за рахунок вип'ячування подій, дат і людей, які на це абсолютно не заслуговують»*. Пан Литвин закликав учених Національної академії написати універсальний шкільний підручник з історії України і взагалі з історії, який, за його словами, *«повинен давати дітям усталені формули та оцінки, які, окрім усього іншого, виховували б відчуття національної гордості та патріотизму, давали б розуміння складності нашого історичного процесу і, водночас, консолідували українське суспільство»*.

Автор цієї розвідки не зміг не відгукнутися на цей заклик колеги і просить вважати цю книгу скромним продовженням свого першого практичного внеску у величну справу підготовки саме такого підручника — якщо не для дітей, то принаймні для дорослих.

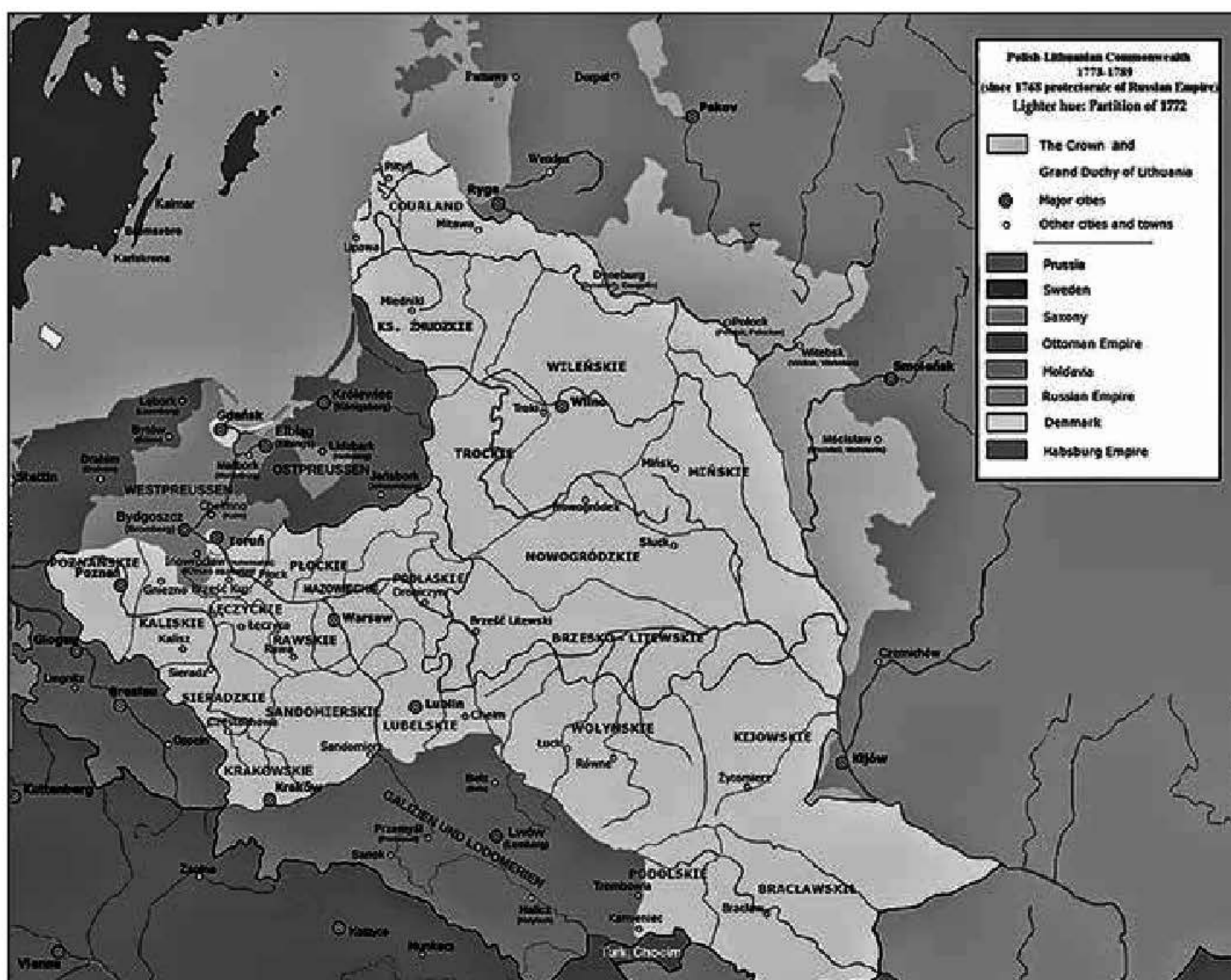
Адже для написання такого підручника для дітей, за висловом академіка Литвина, повинно *«вистачити таланту»*. А що в собі такого таланту автор не знає, то доводиться використати наявний ресурс для написання такого підручника бодай для дорослих.

Якою була «Україна» перед першою російською та австрійською окупацією?

Отож насамперед, як і годиться, перед тим як спробувати *«виховати відчуття національної гордості»*, спробуймо бодай побіжно окреслити *«складності нашого історичного процесу»*.

Численні розвідки вітчизняних істориків, оприлюднені впродовж останнього десятиліття, довели: «точкою повороту» в історії земель сучасної Правобережної України та народів, які їх населяли, стала ліквідація в 1772 та 1796 рр. Речі Посполитої Австро-Угорською, Німецькою та Російською імперіями.

Адекватну узагальнену картину малює Н. Яковенко¹. Авторитетна дослідниця констатує: станом на початок XIV ст. головними «столами» Південно-Західної Русі — володимирським, галицьким та київським — володіли князі з двох родів: руського, Рюриковичів та литовського, Гедиміновичів. 1340 р. володимирський стіл «унаслідок династичних зв'язків посів син Гедиміна Любарт, одружений з донькою володимирського князя Андрія Юрійовича (Романовича)». Внаслідок успішних воєнних дій проти Орди в 50-х — на початку 60-х років XIV ст. Гедиміновичі утвердили-

Річ Посполита в кордонах 1772 р. Суспільне надбання

¹ Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. — 2-ге вид., перегл. і випр. — К.: Критика, 2008. — 470 с.